

Herman Bang: ”Frøkenen”, i: *Præster* (1883)

Det var det mindste Hus i hele Gaden: Tre Fag og den grønne Gadedør med en tre Trins Trappe og Gelænderet, hvor det er saa dejligt at rutsche ned. Og under Vinduerne ligger Kælderhalsen¹ ud paa Fortovet - en gammel skrøbelig Kælderhals, hvor alle

5 Byens Gadedrenge tramper op, naar de skal i Skole, og piber i Fingrene, mens de lader sig glide ned. For ”Frøkenens” Kælderhals er den sidste i hele Byen.

Byfogeden har ført Krig baade med den og med Lindetræerne. Thi det lignede ikke noget at have saadan tre Træer staaende

10 midt i en ordentlig Gade og skygge for Gasblusset med deres rebelske Grene. Men tilsidst maatte Byfogeden dog lade Lindene staa, og nu sender han kun Betjenten hen for at efterse, hvordan Lygten og Grenene forliges. Saa kommer som oftest Gartneren den næste Dag, og han stiller sin Stige op paa Gaden og skal

15 klippe ”efter højere Ordre”, for Frøkenen nænner det sjældent selv; og hun tænker altid, hun kan narre Betjenten med en Kringle og en stor Snaps Solbærrom.

Tunge Dage er det saa for Frøkenen, naar Gartneren klipper og klipper, og alle de dejlige Grene falder ned og ligger Side om

20 Side paa Kælderhalsen. Og for hvert Klip er det, som om det gjorde ondt inden i hende, og hun beder og beder for hver Gren, at *den* kan han dog gerne lade blive siddende.

Nej - saa er det noget andet inde i Haven. *Der* raader hun, og der bliver ikke klippet. *Der* vokser alting, som det vil: Vinranken op

25 ad den høje Gavl til Naboen og Roserne langs Baghuset og alle

Lillierne i det store Bed. Der er kun det ene med en Gang om, som er ganske smal, saa hvis man vil forbi, bliver man hvid paa Ærmet af Kalk fra Nabovens Væg; men stort er Bedet, og mange Slags Blomster skal der være - hvad der nu ikke er let at se, for

30 de store hvide Lillier, de har som sagt faaet Lov til at vokse, som de vilde, og de er groet op til en hel Skov, fuld af hvide Kroner. Men der maa baade være Roser og Klokker i Bedet, for der er altid Roser i Frøkenens Kranse. Somme Tider nogle smaa blege nogle, Lillierne tager jo Solen, men Roser er der. Og det er

35 mange Kranse, Frøkenen binder hele Sommeren baade til kendte og ukendte. Hører Frøkenen, at En er død paa Fattiggaarden, en Stakkel, som hverken havde Ven eller Slægt, og der har maaske ikke engang været en venlig Haand til at lukke hans Øjne, saa plyndrer hun straks sit store Bed og binder Kranse ved Bordet

40 under den gamle Hyld.

Hun siger, det er alt for tungt at se en Kiste uden Blomster. Men oppe under Hylden i Krogen kan der ogsaa være Lystighed - naar der kommer fremmede til Kaffe, og Frøkenen vimser ud og ind med Sølvkanden og Kringlerne paa et Fad. Frøkenen selv har

45 ikke megen Ro, hun gaar fra Køkken til Have, henter Fløde i Flueskabet og de nedsukrede Jordbær ovre i Baghuset, og hun er bange for, at de ikke alle skal faa smagt paa Hyldesaften. Men de unge Piger, hendes Gæster, de ler og ler, fordi de sidder saa knebent, at de neppe kan røre Armene. Og den, der sidder yderst,

50 bliver hele Tiden puffet ned - over i Lillierne. Frøkenen har altid

¹ *Kælderhalsen*, den udvendige nedgang til kælderen, her overdækket med et skråtstillet trælag eller -tag.

saa mange, som maa med, og hun siger, der bliver nok Plads. Vi hjælper os, siger hun, og de unge Piger synes just, det er morsomt.

Men flest er der dog paa den Tid, hvor „Træet bliver modent“.

- 5 Det er Kirsebærtræet, lige ud til Gaarden og ud over Smedens Stakit. *Der* ved Stammen er Havens Hædersplads, hvor Hundene bliver begravet; det er en hel Kirkegaard med baade Navne og Aarstal: Ami og den ny Ami og Pollux. Ami blev saa gammel, at den var blind og altid maatte ligge paa Puder; den ny Ami blev
- 10 kørt over. Frøkenen plejede den og plejede den, men til sidst maatte Dyrlægen slaa den ihjel. Det var svære Dage for Frøkenen, for hun kan ikke taale at se noget levende lide, og om Vinteren tager hun alle de forfrosne Spurve, hun kan faa fat i, ind i Stuen og varmer dem og giver dem Brød.
- 15 Naar Træet er modent, er der flest fremmede. Alle skal smage Bærrene - dejlige spanske Bær, som Frøkenen tæller paa hver Gren. Hver faar jo ikke ret mange, naar der er saa stor en Flok, som skal dele, men det vilde dog aldrig være rigtig Kirsebærtid for Byens unge Piger, naar de ikke havde været omme hos
- 20 Frøkenen og faaet deres lille Bundt Kirsebær, omvundet med det røde Baand. Aldrig i Verden rigtig Kirsebærtid... Siden hen paa Aaret bærer Vinranken, og Frøkenen plukker ned og - sylter hen. Vindruerne faar man i Sukker, naar Vinteren kommer med sin Slud, og Spurve installerer sig i de tomme
- 25 Stærkasser; og der ligger Sne i Gaarden, saa man knap kan naa over til Baghuset, og hele Haven er hvid, baade Gang og Bed. Saa holder man sig i Stuen.

Det er ganske mørkt derinde og varmt fra Tørveilden, og hele Stuen dufter af Lavendler og gammelt Potpourri.² Det laver

- 30 Frøkenen om Sommeren. Saa samler hun Dynger af Roser og spreder Bladene ud paa Aviser og tørrer dem baade paa Sengen og paa Dagligstuebordet. Og naar saa Vinteren kommer, ligger de tørrede Roser paa den gammeldags Kakkelovnsplads og dufter som den skønneste Sommer...
- 35 Frøkenen har læst. Men saa er det blevet for mørkt, og hun har lagt Andagtsbogen ned i sit Skød og har lænet Hovedet tilbage. Nu er hun faldet i Blund og sover med foldede Hænder. Og henne i Sofaen spinder Kattene sagte, i Kakkelovnen snurrer Vandet til Te ... Der er Mørkning i Huset.
- 40 Men saa kommer Lygtetænderen ude paa Gaden, og han sætter Stigen til og tænder, og lige paa een Gang bliver der ganske lyst hen over alle de gamle Billeder paa Væggen og de hvide Stykker paa Stolene og Gulvtæppet, der er delt i mange Stumper rundt omkring.
- 45 Men naar der bliver tændt, vaagner Frøkenen paa Forhøjningen, og hun griber efter Brillerne og Bogen, og lægger Bogmærket ind, førend hun lukker den. Saa aabner hun Køkkendøren og kalder. ”Han tænder, Karen” siger hun. Den gamle Pige har ventet i Køkkenet, men nu
- 50 kommer hun ind med lyserøde Baand i Huen og sætter sig paa Stolen ved Døren, ganske stille. Der sidder saa de to gamle Piger i Lygteskinnet hver med sine Tanker og taler ikke meget. Men hver Dag, naar Lygten tændes, siger Frøkenen højt ud af Døren: ”Nu tænder han, Karen” og
- 55 hver Dag kommer Karen ind, og hun sætter sig stille paa den

² *Potpourri*, blanding af tørrede blomster og blade.

samme Stol ved Døren. Og har de siddet der noget sammen, og det snart kan blive Tid til Teen, rejser hun sig med et ”Tak, Frøken”, og gaar ganske lydløst, som hun kom. Og saaledes har det været i mange Aar.

- 5 Thi Karen er gammel i Huset. Hun har tjent i Præstegaarden, og da Præsten døde, fulgte hun med ”Jomfruen” Da var de temmelig unge, baade hun og ”Jomfruen”, og Karen var forlovet. Men saa gik det galt, og Kæresten rendte væk til Amerika. Kort efter begyndte Nabolaget at tale om, at det var slemt fat med Karen,
10 og Smedens Kone kom ind en Aften til Frøkenen: for hun, som var stillet saa ene, maatte vide, hvem hun havde om sig, og maatte vogte sit Rygte ...

- Men Frøkenen svarede, at *dét* skulde hun vel vide, *hendes* Rygte plettede det ikke at gøre, hvad Pligt var. Og hun beholdt Karen,
15 og hun plejede hende selv, og saa længe det levede, havde Barnet to Mødre i Stedet for een. Men saa døde det lille Væsen, og Frøkenen og Karen, var igen alene, og nu har de kun Graven deroppe i Kirkegaardskrogen ...
Den gamle Pige ”laver til” til Te.

- 20 Hun sætter Tællelyset midt paa Bordet, og hun glatter Dugen.
”Jeg tænker vel, Line kommer” siger Frøkenen.

- Line er kommen hver Aften i ti Aar. Præcis Klokken syv banker det, og Line kommer ind, stiv og gammel, og Frøkenen forsøger at raabe sin Veninde op, men hun kan ikke, og naar hun bringer
25 hendes Tøj ind, siger hun i Sovekammeret til Karen: ”Jeg synes virkelig, Karen, det *bliver* værre og værre - Line kan snart slet

ikke høre mere” Og Karen ryster paa Hovedet: „Gud ske Lov for den, som har sine Sanser,” siger hun,

Det har de nu sagt i ti Aar om Frøken Line.

- 30 Saa sidder de to Frøkener og nyder deres Te i Tavshed, og en Gang imellem nikker de mildt til hinanden, siden de ikke kan tale. Bagefter lægger de Kabale og spiller Whist en deux.³ Klokken ti følger Karen Frøken Line hjem. Saa pusler Frøkenen alene, roder i en gammel Skuffe eller læser Breve. Det er gamle, gulnede Papirer, bundet i store Pakker med røde Silkebaand...
35 hele Dokumenter fra den Tid, hvor det var dyrt at skrive, og man vilde have meget for Pengene, naar man skrev.

Dem studerer hun med deres udviskede Skrifttræk.

Naar saa Karen kommer hjem, lister hun stille i Seng, og

- 40 Frøkenen er alene. Hun sidder stadig bøjet over de gamle Breve, og naar hun løfter Hovedet og pudser Tællelyset, har hun ofte Taarer i Øjnene.

For de er døde, hendes gamle Venner, og det er alt saa længe, længe siden *det*, hun læser fra den Gang, hun var ung.

- 45 En Gang imellem gaar hun ogsaa ind i det lille Kabinet, hvor det dufter af Violrod og Æbler, og hun lukker Chatollet op og tager den lille Skuffe ud.

Saa finder hun et Par gamle Blomster, tørrede og klistrede paa Papir, et Stambogsvers⁴ med alt for mange Fødder og inden i en

- 50 Sølvkapsel en lille Silhouet⁵...

Hun gaar rundt i Huset, dækker til og lukker. Ser til Fuglene, som sover i deres Bure, og giver Hunden Vand. Og det er sent paa Natten, inden Frøkenen sover med Katten oven paa Dynen.

³ *Whist en deux*, tomandswhist. *Whist en deux*, tomands whist.

⁴ *Stambogsvers*, stambogsblade var løse ark med trykte dekorationer, hvor man kunne skrive lykønskninger og vers.

⁵ *Silhouet*, skygebillede, klippet eller tegnet skikkelse eller profil.